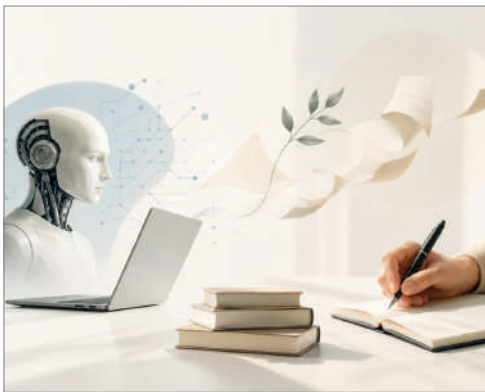

“”

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ,
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТІ:

Уақыт өтеді, ал Қазақстан жаңа Конституцияның арқасында қарыштап дами береді. Көп ұзамай әлемдегі ең озық елдің біріне айналады. Сол кезде «Қастерлі Отанымды осы биікке жеткізген жолды таңдауға мен де атсалыстым» деп мақтанышпен айта аласыздар. Ал кейінгі буын өздеріңізге әрдайым ризашылығын білдіріп жүреді.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ
ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ

6-БЕТ | САРАПТАМА

ТАНЫТА АЛМАЙ
ІРЛІК...

7-БЕТ | ӘЛЕУМЕТ

№111
(5009)
Сенбі
19 қыркүйек
2026 жыл

ASTANA

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

A Q S H A M Y

1990 ЖЫЛҒЫ 13 ҚАЗАННАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

АЗИЯ ОЙЫНДАРЫ БАСТАЛДЫ

Азия ойындарында Қазақстанның ұлттық құрамалары сапында Астананың 77 спортшысы ел намысын қорғайды. Елордалық спортшылар 30 спорт түрінен бақ сынайды.

XX жазғы Азия ойындары Жапонияда 19 қыркүйек пен 4 қазан аралығында өтеді. Жарыс бағдарламасына спорттың 43 түрі енгізіліп, 460 медаль жиынтығы сарапқа салынады.

«Биыл Азия ойындарына қатысушылар саны 2023 жылы Ханчжоуда өткен ойындарға қарағанда 31 спортшыға немесе 67 пайыздан астамға артты. Астана өкілдері қатысатын спорт түрлерінің саны да 18-ден 30-ға өсті. Елордалық спортшылар баскетбол, 3x3 баскетбол, гандбол, бокс, күрес, таеквондо, джиу-джитсу, көркем және спорттық гимнастика, су спорттары, академиялық есу, байдарка мен каноэде есу, триатлон, теннис, үстел теннисі, ат спорты, семсерлесу, ату, жеңіл атлетика, велоспорт, скейтбординг, спорттық құзға өрмелеу, брейкинг, киберспорт және падел бойынша өнер көрсетеді» деді Астана қаласының Дене шынықтыру және спорт басқармасы басшысының орынбасары Азамат Ағзамов.

ЕЛОРДАДА ЭЛЕКТРОВАЗ ҚҰРАСТЫРАДЫ

Астана инвестиция тарту, құрылыс көлемін арттыру, өнеркәсіпті дамыту бойынша еліміздің көшбасшы өңірлерінің қатарынан көрінеді. Бүгінде елордадағы Индустриалдық парк аймағында бірнеше отандық және бірлескен ірі өнеркәсіп кәсіпорындары жұмыс істейді. Солардың бірі – электровоз құрастыру зауыты.

19 қыркүйек
Астанада
«Таза Қазақстан»
экологиялық акция өтеді

ҚАЗАҚЫ ТАЗЫ КӨРМЕСІ ӨТЕДІ

Бүгін Астанада қазақы тазыға арналған моно тұқымдық көрме және тұқымдық байқау өтеді.

Көрме халықаралық ит көрмесі аясында ұйымдастырылып, қазақы тазыларды шетелдік сарапшыларға, кинологтарға, селекционерлерге және кең аудиторияға таныстыруға мүмкіндік береді.

Іс-шара барысында қазақы тазылар арнайы сараптамалық бағалаудан өтіп, тұқым стандартына сәйкестігі мен тұқымдық сапалары бағаланады. Үздік өкілдер анықталып, тұқымды сақтау мен жауапты асылдандыру жұмысына ерекше назар аударылады.

Көрме сағат 10:00-де басталады. Қазақстан кинологтары одағы ұйымдастыратын шара Prestige Horse Club ат спорты клубында өтеді. Мекенжайы Астана – Қарағанды трассасы, 82/1.

ВАЛЮТА
БАҒАМДАРЫ

€ EUR/KZT 510.29 \$ USD/KZT 444.58 ₪ RUB/KZT 5.27 ¥ CNY/KZT 66.28

t.me/elordainfo

www.astana-akshamy.kz

АҚОРДА

ҚАЗАҚСТАН – БЕЙБІТШІЛІКСҮЙГІШ ЕЛ

Астанада Тәуелсіздік сарайында сегіз елдің төтенше және өкілетті елшісінің Мемлекет басшысына сенім грамоталарын тапсыру рәсімі өтті.

Сенім грамоталарын Мысыр Араб Республикасының елшісі Самех Шехата, Швейцария Конфедерациясының елшісі Кристина Хонеггер-Золотухин, Эстония Республикасының елшісі Марье Лууп, Оман Сұлтандығының елшісі Салах Джабуб, Мажарстан елшісі Ференц Цомбош, Гвинея-Бисау Республикасының елшісі Браима Эмбало, Нигерия Федеративтік Республикасының елшісі Джозеф Олусола Иджи

мен Дания Корольдігінің елшісі Ларс Туесен табыстады.

Президент елшілерге ілтипат білдіріп, еліміздің сыртқы саясатта бейбіт бағыт ұстанатынын жеткізді. «Бүгін – шын мәнінде, елдеріңіздің өкілі ретінде Сіздер үшін де, Қазақстан Республикасы үшін де өте маңызды күн. Осы орайда барлығымыз бірлесіп жұмыс істеуіміз қажет екеніне сенімдімін. Өйткені Қазақстан бейбітсүйгіш

ел саналады. Біз теңгерімді және сындарлы сыртқы саясат ұстанамыз. Ел ішінде реформа жүргізуге қолайлы жағдай жасауға ұмтыламыз. Сыртқы істер министрлігінің, мемлекеттік органдардың, сондай-ақ Президент резиденциясының Сіздер үшін әрдайым есігі ашық. Өйткені қазіргі тұрақсыз әрі құбылмалы әлемде бірге болуға тиіспіз» деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

ӘЛЕМ ЧЕМПИОНАТЫ АСТАНАДА ӨТЕДІ

Мемлекет басшысы Халықаралық үстел теннисі федерациясының (ITTF) президенті Петра Сёрлингті қабылдады. Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанда үстел теннисінің дамуына дәйекті түрде қолдау көрсеткені үшін Петра Сёрлингке алғыс айтып, еліміз Халықаралық федерациямен ынтымақтастықты ілгерілетуге айрықша мән беретінін жеткізді.

Қазақстан Президенті ел жастарының үстел теннисіне қызығушылығы арта түскенін айтты. Қазір 260 мыңнан астам адам осы спорт түрімен жүйелі түрде шұғылданады. Мемлекет спорт резервін даярлау және жарыстар өткізу үшін арнайы инфрақұрылымды дамыту ісін қолға алды.

Қасым-Жомарт Тоқаев 2027 жылы Астанада үстел

теннисінен өтетін әлем чемпионатын ұйымдастыруға жәрдемдескені үшін Петра Сёрлингке ризашылығын білдірді. Бұл Орталық Азияда аталған спорт түрі бойынша өтетін алғашқы біріншілік болмақ.

Әңгімелесу барысында алдағы әлем чемпионатының тарихи маңызына мән берілді. Бұл жарыс үстел теннисінің

Қазақстанда ғана емес, бүкіл аймақта да қанат жаюына айтарлықтай жол ашатын болады.

ITTF жетекшісі Петра Сёрлинг үстел теннисіне жан-жақты қолдау көрсетіп келе жатқаны үшін Мемлекет басшысына алғыс айтты, сондай-ақ федерацияның осы спортты одан әрі насихаттау жоспарымен бөлісті.

ЖЕДЕЛХАТ ЖОЛДАДЫ

Президент Үндістанның Премьер-министрі Нарендра Модидің туған күніне орай құттықтау жеделхатын жолдады.

Қасым-Жомарт Тоқаев Нарендра Модидің тегеурінді әрі парасатты басшылығымен Үндістан экономикалық өсім, орнықты даму және ғылыми-техникалық әлеует тұрғысынан жаһандық көшбасшылардың бірі ретінде позициясын нығайтып келе

жатқанын атап өтті.

Мемлекет басшысы Нью-Делиде өткен БРИКС саммиті барысында көрсетілген сый-құрмет пен қонақжайлық үшін Үндістан Үкіметінің жетекшісіне ризашылығын білдірді. Сондай-ақ Нарендра Модимен

екіжақты кездесу нәтижелі болғанына назар аударып, оны Қазақстанға мемлекеттік сапармен келуге шақырды. Қасым-Жомарт Тоқаев Премьер-министрдің мемлекеттік қызметіне табыс, ал достас Үндістан халқына бақ-береке тіледі.

ІШКІ САЯСАТТАҒЫ НЕГІЗГІ ҮШ БАСЫМДЫҚ

Қазақстанның ішкі саясатындағы негізгі басымдықтар конституциялық құндылықтарды нығайту, жаңа қоғамдық этиканы қалыптастыру және болашаққа ұмтылысты күшейтуге бағытталуы тиіс. Бұл туралы Қазақстан Республикасының Вице-Президенті Ерлан Қарин әлеуметтік желідегі парақшасында жазды.

Бірінші – конституциялық құндылықтар. Бұлар Президент Қасым-Жомарт Тоқаев реформаларының стратегиялық бағытының негізін құрайды. «Бұл – Заң және Тәртіптің үстемдігі, жалпыұлттық бірлік, этносаралық және конфессияаралық келісім, мәдениет және білім, ғылым және инновациялар, еңбекқорлық және прогресс құндылықтары, қоршаған ортаға қамқорлық, жауапты әрі жасампаз патриотизм. Салалық органдар Президенттің «Қазақстан Республикасының ішкі саясатының негізгі қағидаттарын, құндылықтарын мен бағыттарын бекіту туралы» Жарлығын және Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша қабылданған Конституцияны ілгерілету жөніндегі іс-шаралар жоспарын тыңғылықты түрде іске асыруға баса назар аударуға тиіс. Ата Заңның негізгі ережелерін түсіндіріп, конституциялық құндылықтарды дәріптеуге

қатысты жүйелі сараптама-лық-әдістемелік, ақпараттық және мәдени-ағартушылық жұмыстар жүргізу қажет» деп түсіндірді Вице-президент. Екінші – жаңа қоғамдық этика. Бұл қоғамда прогрессивті нормалар мен мінез-құлық үлгілерін орнықтыруды, өзіндік құндылықтар негізін нығайтуды, қоғамдық өмірді кері тартуға және тарихи фактілерді бұрмалауға бағытталған әрекеттерге қарсы тұруды білдіреді. «Заң және Тәртіп» қағидатын практикалық тұрғыда іске асыруға, «Таза Қазақстан» жобасын сапалы жүргізуге және «Адал азамат» тәрбие бағдарламасын тиімді жүзеге асыруға ерекше назар аударылуға тиіс. Жұмыстың жаңа тәсілдері мен форматтары қажет. Атап айтқанда, бірыңғай цифрлық платформа құру, ұлттық тазалық стандарты мен өңірлердің тазалық рейтингін енгізу арқылы Президенттің «Таза Қазақстан» бастамасын

кең ауқымда іске асыру керек» дейді Ерлан Қарин.

Үшінші – болашаққа ұмтылыс. Бұл – ғылым мен білім, инновациялар мен технологиялар, мәдениет пен ағартушылық арқылы адам капиталын дамытуға баса мән беру. «Тұжырымдамалық бағыт Мемлекет басшысының бастамасымен әзірленген стратегиялық құжаттарда айқындалған. Бұл – ең алдымен «Қазақстан балалары», «Оқитын ұлт», «Digital Qazaqstan» және басқалары. Негізгі мақсат – болашаққа сеніммен қарайтын күшті мемлекет пен прогрессивті қоғам құру. Осылайша, үш басымдықтың барлығы біз қандай елде өмір сүреміз деген басты сұрақтарға жауап береді. Бұл үшін жасампаз күн тәртібі мен конституциялық құндылықтарды ұстануымыз керек» деп түйіндеді Вице-Президент.

ҮКІМЕТ

ЖАҢА МОДЕЛЬ ҚАЛЫПТАСТЫ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың адами капиталды дамыту және жасанды интеллектіні енгізу жөніндегі Жолдауларында берген тапсырмаларын жүзеге асыру аясында елімізде ЖИ-мен жұмыс істеу дағдыларын жаппай меңгеру жүйесі қалыптасып келеді.

Ол түрлі жастағы және кәсіби топтарды қамтып, студенттерді тереңдетіп оқытудан бастап ғылыми зерттеулер жүргізуге және жаңа буын мамандарын даярлауға дейінгі бағыттарды қамтиды. ЖИ-мен жұмыс істеудің базалық дағдыларын меңгеруге, оны оқу процесінде және кәсіби қызметте қолдануға, сондай-ақ өз технологиялық шешімдерін әзірлеуге мүмкіндік беретін білім беру бағдарламалары, орталықтар мен цифрлық платформалар құрылуда.

ТЕГІН ОҚИТУ – ТИІМДІ ЖОЛ

12-18 жас аралығындағы жасөспірімдерге арналған TUMO Astana орталығында бүгінде 2 376 оқушы білім алып жатыр. 2026 жылдың соңына дейін қамтуды 5 мың адамға жеткізу жоспарланып отыр. 18 жасан асқан азаматтарға арналған Tomorrow School мектебінде 493 студент білім алуда. Желі 14 өңірде ресми түрде іске қосылды.

ҚАНША СТУДЕНТ ОҚЫДЫ?

Бағдарлама базалық оқытудан бастап тәжірибелік қолдануға, кәсіпкерлікке және технологиялық стартаптар құруға дейінгі кезеңдерді қамтиды. Бүгінде 100 мыңнан астам студент тереңдетілген оқытудан өтті. 703 мыңнан астам сертификат беріліп, жасанды интеллект шешімдерінің 22 мыңнан астам жобалық жоспары әзірленді. Оның 515-і қазір тестілеу және енгізу кезеңінде. Практикалық оқытуда Стэнфорд университетінде жұмыс тәжірибесі бар мамандар әзірлеген білім беру платформасы пайдаланылды. Студенттермен жұмысқа 20-ға

жуық венчурлік қор өкілдерін қоса алғанда, 63 халықаралық сарапшы тартылды. Қорытынды кезеңде 1,5 мың студенттік команданы стартаптар деңгейіне шығару көзделіп отыр.

ЖИ УНИВЕРСИТЕТІ ҚҰРЫЛДЫ

Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша Qazaq AI Research University құрылды. Университеттің білім беру моделі AI + X қағидаты бойынша құрылған: ЖИ саласындағы іргелі дайындық белгілі бір саладағы қолданбалы машықтандыру мақсатымен үйлеседі. Бұл тәсіл инженерия, медицина, қаржы, энергетика, мемлекеттік басқару және басқа салаларға мамандарды дайындауға мүмкіндік береді. 2026 жылдың 1 қыркүйегінен бастап бакалаврлық және магистрлік бағдарламалары іске қосылды. Бүгінде университетте 525 адам оқиды. Оған бір мысал – М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетіндегі Аuezov AI First бастамасы. Оның аясында ЖИ универси-тетті басқару, білім беру және ғылыми-зерттеу процестеріне енгізілуде. AI Sana бағдарламасы

аясында базалық курсты 21 194 студент аяқтады.

55 МЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТШІ AI QYZMET-ті ОҚЫДЫ

Мемлекеттік аппараттың ЖИ-құзыреттерін дамыту жеке бағыт ретінде қарастырылып отыр. Ол үшін жасанды интеллект негіздерін игеруге және оны мемлекеттік органдардың күнделікті қызметінде қолдануға бағытталған AI Qyzmet бағдарламасы жүзеге асырылуда. Аталған курс мемлекеттік қызметшілердің ЖИ қолданудағы практикалық сценарийлерін қамтиды, олар – жоспарлау, ақпаратты өңдеу, презентациялар дайындау, шешім қабылдау, тапсырмаларды автоматтандыру. Негізгі міндет – деректермен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастыру және ЖИ-ді мемлекеттік қызметшінің күнделікті жұмыс құралына айналдыру. Осылайша, жасанды интеллектіні жаппай игеру бойынша жүйелі түрде жұмыс жүргізуде. ЖИ біртіндеп кәсіби машыққа ғана емес, сонымен қатар азаматтардың күнделікті оқуы мен жұмысының бір бөлігіне айналады.

БАС ҚАЛА – ТУРИЗМ ОРДАСЫ

Астанада «Саяхат 2026» Kazakhstan Travel Forum халықаралық туристік форумы өтуде. 17-19 қыркүйек аралығына жоспарланған форум биыл «Тәуекелсіз туризм» тақырыбына арналды. Үш күндік форумды «Туристік қамқор» корпоративтік қоры мен ҚР Туризм және спорт министрлігі Астана қаласы әкімдігінің қолдауымен ұйымдастырып отыр. Форум Дүниежүзілік туризм күніне және Қазақстан Республикасы азаматтарының шығыс туризм саласындағы құқықтарын кепілдендіру жүйесінің он жылдығына арналған.

Райхан РАХМЕТОВА

Іс-шараға мемлекеттік органдардың, туристік бизнес өкілдерінің, әуе компаниялары мен қонақүй саласының мамандары, сондай-ақ халықаралық серіктестер қатысып, туризмді қауіпсіз дамыту мәселелерін талқылауда. 17 қыркүйекте форум қатысушылары үшін елорданың туристік инфрақұрылымымен танысу бағдарламасы ұйымдастырылды. Оның аясында Астана бойынша шолу экскурсиясы және қонақүй нысандарына инфотур өткізілді. Форум аясындағы көрмеге Қазақстанның ірі туроператорлары, Ресей, Қырғызстан, Өзбекстан және еліміздің туристік агенттіктері, әуекомпаниялары, ұлттық туристік ведомстволар өкілдері, халықаралық отельерлер, қауымдастықтар, DMC-агенттіктер қатысты.

Форумының салтанатты ашылу рәсімінде алғашқы сөз алған ҚР Туризм және спорт вице-министрі Мирас Төлебаев соңғы үш жыл қатарынан өтіп келе жатқан бұл іс-шараның ауқымы жылдан жылға

ұлғайып келе жатқанын атап өтті.

Көрмеге елордадан қатысушы Astana RedBus Tour PR маманы Қымбат Маратованың айтуынша, Бурабай мен Астанаға экскурсиялық тур ұйымдастыратын компания қызметі елордада 2024 жылдан бергі 2 жылда 2 миллионнан астам туристерге көрсетілген.

– Біз бүкіл маусымда жұмыс істейміз. Бірақ әрине, жаздың үш айы – туристер ең көп болатын уақыт. Қыспен көктемде де еліміздің түрлі өңірлерінен туристер келіп жатады. Астанада туристерді ең қызықтыратын көрнекі орындар – Ұлттық музей, «Бәйтерек» монументі және қаланың ескі бөлігі, яғни оң жағалауды да, соның ішінде Республика даңғылы бойын аралағысы келетіндер көп. Жылына орташа есеппен 100 мыңнан аса туристерге экскурсия ұйымдастырамыз. Биыл біз «Түнгі Астана» деген жаңа жобаны бастадық, ол кешкі 20.00-де басталады, келушілер өте көп, себебі елордалықтар бұл уақытта жұмыстан кейін демалуға уақыт табады. Аудиогид кәсібі білікті, 8 тілде ақпарат таратады. Оны кейбір нысандардың жабылуына байланы-

сты жаңарттық. Жалпы автобуспен таңертең сағат 11.00-ден кешкі 20.00-ге дейін 5 экскурсия өткіземіз. Билеттер бағасы ересектер үшін – 6000 теңге, зейнеткерлер, көпбалалылар, балалар, 2-3-топтағы мүгедектер үшін билет бағасы – 3000 теңге. Ал журналистер мен жасы 75-тен жоғары адамдарға, 1-топтағы мүгедектер мен оларды ертіп жүретіндерге автобуста жүру тегін, – дейді ол.

2025 жылы Астанаға келген туристер саны 2024 жылмен салыстырғанда 7%-ға артып, 1 604 825 адамды құрады. Оның ішінде 380 301 адам – шетелдік туристер, ал 1 224 524 адам – ішкі туристер. Елордаға ең көп турист келген бес елдің қатарына Ресей, Қытай, Түркия, Германия және АҚШ енді. Бүгінде Астанада 18 мыңнан астам адамды бір мезетте қабылдай алатын 317 қонақ үй мен орналастыру нысаны жұмыс істейді.

Форумда туристердің құқықтарын қорғау, нарық қатысушыларының жауапкершілігі, ұйымдастырылған туризмді дамыту, цифрлық трансформация, сатудың жаңа арналары және халықаралық ынтымақтастық мәселелеріне де басты назар аударылуда.

Сондай-ақ форум Астананың Орталық саябағында «Туризм – әркімнің ісі» тұжырымдамасы аясындағы қалалық мерекеге ұласты. Елорда тұрғындары мен қонақтары үшін жүгіру жарысы, гастрономиялық фестиваль, спорттық және отбасылық іс-шаралар, сондай-ақ мәдени бағдарлама ұйымдастыру дтітелді.

СУ ТАСҚЫНЫ – БАСТЫ НАЗАРДА

Су ресурстары және ирригация министрі Нұржан Нұржігітов Астананың қорғаныс бөгетін реконструкциялау жұмыстарымен танысты.

Жоба аясында елорданы су тасқынынан қорғау үшін қорғаныс бөгетін ұзарту, автоматты су ағызу құрылысын, су жеткізетін және су ағызатын каналдар салу жоспарланған.

Министрдің айтуынша, бұл жұмыстар тұрғын аудандарды, әлеуметтік нысандарды, көлік және инженерлік инфрақұрылымды су тасқыны қаупінен қорғауға бағытталған. Сондай-ақ жоба төтенше жағдайлардың туындау ықтималдығын азайтып, ірі су тасқыны кезінде қосымша қауіпсіздік резервін

қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Бұдан кейін Нұржан Нұржігітов Преображенский гидроторабына барды. Мұнда Астананың қорғаныс бөгетін реконструкциялау жобасы аясында қосымша автоматты су ағызу құрылысын салуға дайындық жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Қазіргі уақытта гидроторапта механикалық тазалау жұмыстары атқарылуда.

Ведомство басшысы Астана су қоймасының жағдайымен де танысты. Ны-

сан құрылыстарын реконструкциялау және жаңғырту бойынша жобалау-сметалық құжат әзірленген. Қазіргі уақытта жоба «Мемсараптама» РМҚ-ның қарауында.

Сонымен қатар Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес Астана су қоймасын тазалау жұмыстары жалғасып жатыр.

Жобалардың жүзеге асырылу барысымен танысқан Нұржан Нұржігітов құрылыс-монтаждау және басқа да жұмыстардың уақытылы әрі сапалы орындалуын бақылауды тапсырды.

Аталған жұмыстар елорданы және оған іргелес аумақтарды су тасқыны қаупінен қорғау шаралары аясында жүзеге асырылып жатыр.

ЕСІРТКІГЕ ЖОЛ ЖОҚ!

Астанада жастар арасында есірткі және психотроптық заттардың заңсыз айналымына жол бермеуге бағытталған профилактикалық рейд өтті.

Тексеру Сарыарқа ауданындағы студенттерге арналған жатақханаларды қамтыды. Ауқымды іс-шараны аудан әкімдігі, Астана қаласы Полиция департаментінің Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасы және «Әділет» партиясының өкілдері – Жастар қанаты ұйымдастырды.

Рейд барысында тыйым салынған заттарды таратуы мүмкін орындарды анықтауға және студенттер үшін қауіпсіз орта қалыптастыруға басымдық берілді. Тексеруге арнайы үйретілген қызметтік иттері бар кинологиялық қызмет мамандары да қатысты.

Қолданыстағы заңнама та-

лаптары қатаң сақтала отырып, мамандар студенттер тұратын бөлмелерді және жатақханадағы ортақ пайдаланылатын орындарды мұқият тексерді.

Рейд жастар арасында құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған қалалық қызметтердің жүйелі жұмы-

сының бір бөлігі болды. Бөлмелерді тексерумен қатар, іс-шараның негізгі міндеттерінің бірі студенттерге есірткінің заңсыз айналымына қатысқаны үшін қарастырылған құқықтық жауапкершілікті түсіндіру және салауатты, заңға қайшы әрекеттерден ада өмір салтын насихаттау болды.

Мұндай бірлескен рейдтер қауіптің алдын ала анықтап, жастар көп тұратын орындардағы қауіпсіздік деңгейін жоғары деңгейде ұстауға мүмкіндік береді екен.

ЖАҢА КОРПУС АШЫЛДЫ

Елордадағы Көктал шағын ауданында орналасқан №41 орта мектепте 550 орындық жаңа оқу корпусы ашылды.

№41 мектеп осыдан 56 жыл бұрын салынған. Жобалық қуаты 460 орын болғанына қарамастан, әр жылдары мұнда 1 300-ден 1 500-ге дейін бала білім алып келді. Биыл 1 қыркүйекте мектепте ауданы 7 148 шаршы метр болатын үш қабатты жаңа корпус ашылды. Сонымен қатар ескі ғимаратқа толық жөндеу жүргізілді. Қазір онда 1-4 сынып оқушылары білім алады. Олар үшін жеке асхана мен арнайы оқу алаңы қарастырылған.

Жаңа ғимаратта 5-11 сынып оқушылары білім алады. Оларға 23

оқу кабинеті жабдықталған. Оның ішінде екі информатика кабинеті, робототехника кабинеті және STEM зертханасы бар. Оқу тәжірибесіне арналған кабинеттерге токарь және лазерлі станоктар, 3D-принтер, роботтар мен квадрокоптер қойылған. Қыз балалар үшін тігін және аспаз кабинеті жабдықталды. Сонымен қатар физика, химия және биология пәндеріне арналған мамандандырылған кабинеттер жаңартылып, толыққанды медициналық блок құрылды.

Бұдан бөлек, мектепте жаңа спорт залы ашылды.

РУХАНИЯТТЫ БАЙЫТАДЫ

«Astana Polytechnic College»-де «Кітап оқитын ұлт» жобалық кеңсесінің жұмыс тобы 1-2 курс студенттерімен кездесу өткізді. Жиынға 120-ға жуық студент қатысты.

Іс-шара барысында студенттер заманауи жастардың кітап оқуға деген қызығушылығы, сүйікті шығармалары мен авторлары, сондай-ақ кітап оқудың дүниетанымды кеңейту, сыни және талдамалық ойлау қабілетін дамытудағы рөлі туралы пікір алмасты.

Кездесу ашық диалог форматында өтіп, студенттер өз ойларын ортаға салып, сұрақтар қойып, тәжірибелерімен бөлісті. Сонымен қатар электронды кітаптар, аудиокітаптар және цифрлық ресурстарды пайдалану сияқты кітап оқудың заманауи мүмкіндіктері талқыланды.

Жобалық кеңестің жұмыс тобы

жастардың кітапқа деген қызығушылығын арттыруда осындай еркін пікір алмасу алаңдарының маңызы зор екенін атап өтті. Кітап оқу – тек білім алудың ғана емес, адамның ой-өрісін кеңейтіп, өзін-өзі дамытудың тиімді құралы.

«Кітап оқитын ұлт» жобасы аясындағы жұмыс елорданың техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында жалғасын табады. Алдағы уақытта студенттермен тақырыптық кездесулер, пікірталастар және кітап оқуды насихаттауға бағытталған басқа да іс-шаралар ұйымдастыру жоспарланып отыр.

4 | ЕҢБЕК АДАМЫ

№111 (5009) 19/09/2026 Сенбі

Еңбек күні қарсаңында күн сайын Астананың тазалығы мен көркеюі үшін маңдай терін төгіп жүрген жандардың еңбегіне назар аудару – заңдылық. Таң бозынан жұмысқа кірісіп, аптап ыстық пен аязға қарамастан елорда көшелерінің ажарын айшықтауға үлес қосып жүргендердің арасында «Астана Тазалық» ЖШС-ның арнайы көлік жүргізушісі Темірхан Пірімбет те бар.

МАҢДАЙ ТЕРДІҢ ӨТЕУІ

Ол үшін еңбек ету – өмірлік ұстаным. Бұл жолды бүгінде оның үш ұлы да жалғап келеді. Әке тәлімін көрген ұлдардың қала тазалығы саласында еңбек етуі – бір отбасының Астананың көркеюіне қосып жүрген үлесінің көрінісі.

Темірхан Пірімбет жұмысына таңғы сағат 6:00-де аттанады. Ол алдымен мекеме ғимаратына жетеді. Мұнда еңбек қауіпсіздігі мен жауапкершілік ең алдымен қызметкердің денсаулығын тексеруден басталады.

Темірхан Пірімбет Mercedes-Benz Unimog 400 техникасын жүргізеді. Оның айтуынша, бұл көлік – қала тазалығында бірнеше міндет атқара алатын әмбебап техниканың бірі.

«Мен жүргізетін Mercedes-Benz Unimog 400 – өте қолайлы әрі әмбебап техника. Оның ерекшелігі – жыл мезгіліне қарай түрлі жұмысқа бейімделеді. Жазда көшелерге су шашып, жолдар мен қоғамдық аумақтарды тазалауға пайдаланамыз. Ал қыс келгенде сол техника қар тазалау жұмысына жұмылдырылады. Сондықтан бұл техниканың елорда тазалығын қамтамасыз етудегі орны ерекше» дейді Темірхан.

Күнделікті жұмыс бағыты берілген тапсырмаға байланысты белгіленеді. Темірхан Пірімбет алдымен Шарбақты көшесіндегі су бекетінен су алып, Сарайшық ауданындағы көшелерге жол тартады. Мұнда көшелер тазартылып, жол жабындары жуылады.

Елордада коммуналдық қызмет саласында еңбек ету жылдың мезгілде қарай түрлі сынаққа толы. Бірде жаздың аптап ыстығы, бірде Астананың қақаған аязы жұмысшылардан айрықша төзімді талап етеді.

«Әр мезгілдің өз қиындығы, өз ерекшелігі бар. Жаздың ыстығында да, қыстың суығында да жұмыс тоқтамайды. Әсіресе Астананың қысы оңай емес. Аязды күндері далада техникамен жұмыс істеудің өзіндік қиындығы болады. Бірақ біз өзімізге жүктелген міндетті орындауға тиіспіз. Өйткені қала

тіршілігі тоқтамауы керек.

Қыстың суық кезеңінде жұмысшыларға ерекше жағдай жасалады. Бізді ыстық тамақпен қамтамасыз етеді. Бұл – еңбек адамына көрсетілетін қамқорлық. Осындай қолдау жұмысшыларға күш береді» дейді Темірхан Пірімбет.

Алайда оның өміріндегі ең үлкен мақтаныштың бірі – өзінің еңбек жолын жалғап келе жатқан ұлдары. Темірхан Пірімбет үшін мамандықтың ұрпақтан-ұрпаққа жалғасуы – еңбектің қадірін балаға сөзбен де, іспен де үйретудің нәтижесі.

Бүгінде оның үш ұлы әке жолын жалғап келеді. Олар да әкесінен көрген тәжірибе мен еңбекке деген жауапкершілікті өмірлік ұстанымына айналдырып келеді.

«Менің үш ұлым бар, үшеуі де менің еңбек жолымды жалғап келеді. Әрине, әке ретінде бұл – мен үшін үлкен мақтаныш. Балаларым әрқашан менен ақыл-кеңес сұрап отырады. Кейде техникаларымда қандай да бір мәселе немесе ақау шығып жатса, хабарласып, пікірімді сұрайды. Өзім білген тәжірибемен бөлісіп, қолдан келгенше бағыт көрсетемін.

Бірақ әкенің міндеті тек жұмысқа қатысты кеңес берумен шектелмейді. Күнделікті кешкі уақытта дастарқанда бас қосқанда олардың жұмысы қалай жүріп жатқанын сұраймын. Қандай қиындықтары бар, қандай мәселеге тап болды, бәрін тыңдауға тырысамын. Өйткені еңбек адамына қолдау да, ақыл да қажет. Балаларыма әрдайым еңбекті адал атқаруды, өз ісіне жауапкершілікпен қарауды айтып отырамын» дейді ол.

Әке мен бала арасындағы бұл сабақтастық – еңбекке деген құрмет. Бір әулеттің бірнеше мүшесі күн сайын өз жұмысын атқара отырып, Астананың тазалығы мен көркеюіне үлес қосып келеді.

Темірхан Пірімбеттің айтуынша, қаланың тазалығы – тек коммуналдық қызмет мамандарының емес, барлық тұрғынға ортақ жауапкершілік.

«Астана – еліміздегі ең ірі қаланың бірі. Халық саны көп, қала күн

сайын өсіп, кеңейіп келеді. Соған сай тазалық мәселесіне де үлкен жауапкершілікпен қарауымыз керек. Біз өз тарапымыздан күн сайын қала көшелерінің таза әрі көрікті болуы үшін еңбек етеміз.

Қала тұрғындарының бізге деген ықыласы ерекше. Кейде қала тұрғындары мен қонақтары келіп, еңбегіміз үшін алғыс айтып жатады. Осындай жылы сөздің өзі адамға үлкен күш береді. Сенің еңбегінді біреу байқап, бағалап жатқанын сезіну – үлкен мақтаныш» дейді ол.

Еңбек адамы үшін қала тазалығы – қызметтік міндет қана емес, азаматтық жауапкершілік.

«Халқымыз «Тазалық – саулық негізі, саулық – байлық негізі» дейді. Бұл – өте дұрыс айтылған сөз. Тазалықты біреуден талап етпес бұрын, ең алдымен, өзімізден бастауымыз керек. Таза орта – денсаулықтың да, мәдениеттің де көрсеткіші.

Мен осы жылдардағы еңбегімнен бір нәрсені анық түсіндім: жұмыла жасалған іс қашанда нәтижелі болады. Егер әр адам өз ауласына, өз көшесіне, өз қаласына жанашырлықпен қараса, үлкен нәтижеге қол жеткіземіз. Біз Астананың тазалығы үшін күн сайын еңбек етеміз. Ал қала тұрғындары тазалыққа жауапкершілікпен қараса, еңбегімізді бағаласа, елордамыздың көркеюіне қосылған ортақ үлес болмақ» дейді Темірхан Пірімбет.

Еңбек күні – дәл осындай өз ісіне адал жандардың маңдай теріне құрмет көрсететін мереке. Таңғы сағат алтыда жұмыс күнін бастап, ауа райының кез келген жағдайында елорда көшелерінің тазалығы үшін еңбек ететін Темірхан Пірімбеттің отбасы – кәсіптің ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатынын дәлелдейтін жарқын мысал.

Бірі әке тәжірибесін жинақтап, ұлдарына бағыт көрсетсе, енді бірі сол жолды жалғастырып келеді. Осылайша бір отбасының бірнеше мүшесі өз еңбегі арқылы Астананың тазалығы мен көркеюіне күн сайын үлес қосып жүр.

Ернұр САҒЫМБЕК

Қазақтың дүниетанымында «Еңбектің наны тәтті, жалқаудың жаны тәтті» дейді. Біз әңгіме қылғалы отырған Күміс Төлепбергеннің де өмірлік ұстанымы осы бір мақалмен сабақтасып жатыр. 48 жастағы Күміс он жылдан астам уақыттан бері Астанадағы Байқоңыр аудандық Белсенді ұзақ өмір сүру орталығында тазалықшы болып еңбек етіп келеді.

ТАЗАЛЫҚ САҚШЫСЫ

Шапағат ӘБДІР

Ол үшін қандай да бір жұмыстың атағы мен мәртебесінен бұрын, оның адал атқарылуы маңызды.

Күн сайын таңертең жұмыс орнына келіп, өзіне жүктелген міндетті тиянақты атқаратын кейіпкеріміз бұл кәсіпті ешқашан төмен санаған емес. Керісінше, маңдай терімен тапқан нәпақасын отбасының қажетіне жараып, бала-шағасын асырап отырғанын мақтан тұтады. Оның түсінігінде адал еңбек – адамның абыройын арттыратын құндылық.

«Мен өз жұмысымды ешқашан төмен көрген емеспін. Қандай еңбек болса да, оның өзіне тән жауапкершілігі бар. Ең бастысы – маңдай теріммен нан тауып, отбасыңды асырау. Мен осы жұмыс арқылы нәпақамды тауып отырмын. Сондықтан өз кәсібіме құрметпен қараймын» дейді Күміс Төлепберген.

Кейіпкердің еңбек жолы бұл қызметпен басталған жоқ. Бұған дейін ол шапшаң болып жұмыс істеген. Адамдармен етене араласып, қызмет көрсетудің қыр-сырын меңгерген. Кейін түрлі жағдайларға байланысты кәсібін өзгертіп, тазалық саласына ауысқан. Осылайша жаңа жұмысын да жатсынбай қабылдап, он жылдан астам уақыт бойы бір орында абыроймен еңбек етіп келеді.

Оның айтуынша, өмірде адамның жағдайы мен мүмкіндігі әртүрлі болады. Біреудің басшылық қызмет атқаруы немесе жоғары лауазымға ие болуы мүмкін, енді біреуге басқа кәсіп бұйырады. Бірақ қандай жұмысты таңдаса да, адам еңбектен қашпауы керек.

«Жалпы өмірде әртүрлі жағдай болуы мүмкін. Адамның бәріне бастық болу немесе оқымысты, лауазымды қызметте жұмыс істеу жазбаған ғой. Әркім өзіне бұйырған нәсібін табады. Менің тағдырым осы кәсіппен тұспа-тұс келді. Ең бастысы – қандай жұмыс істесен де, оны адал атқару»

дейді ол.

Отбасының берекесін де еңбекпен байланыстыратын Күміс бүгінде екі қызының тәрбиесіне көңіл бөліп отыр. Жолдасы «Жилстрой» саласында еңбек етеді. Үлкен қызы студент болса, кіші қызы төртінші сыныпта оқиды. Балаларына да еңбекқорлықты, жауапкершілікті және қандай іске де адал қарауды үлгі етуге тырысады.

Өйткені кейіпкердің пайымынша, баланың болашағына тек ақыл айтумен емес, ата-ананың күнделікті ісімен де ықпал етуге болады. Өз ісіне жауапкершілікпен қарап, еңбектің қадірін білу – оның отбасындағы басты қағидалардың бірі.

Күміс Төлепберген жастарға айтары да осыған саяды. Оның пікірінше, қазіргі таңда кез келген адам өзіне қолайлы әрі жеңіл жұмысты іздеуі мүмкін. Алайда тек жеңіл еңбекті қалап, бұйырып тұрған жұмыстан қашу – еңбек адамына тән қасиет емес.

«Жастарға айтарым – жеңіл жұмыс іздеп, өзіне бұйырып тұрған еңбектен қашпау керек. Қандай жұмыс болса да, оның өз ауыртпалығы бар. Еңбек етпей мақсатқа жету қиын. Сондықтан адам өзіне беріл-

ген мүмкіндікті бағалап, қандай істі қолға алса да, соңына дейін жеткізуге тырысқаны жөн. Сонда ғана алдына қойған мақсаттары біртіндеп орындалады» дейді кейіпкер.

Он жылдан астам уақыт бойы тазалықшы болып еңбек етіп келе жатқан Күміс өз жұмысын күнделікті атқарылатын қарапайым міндет деп қана қабылдамайды. Оның түсінігінде тазалық – кез келген ортаның жайлылығы мен тәртібінің негізі. Ал сол тазалықты қамтамасыз ететін адамдардың еңбегі көп жағдайда көзге көріне бермегенімен, қоғам үшін қажет.

Осылайша Төлепберген Күмістің өмір жолы үлкен қызмет атқармаса да, үлкен еңбек етуге болатынын көрсетеді. Адал жұмыс, маңдай тер және отбасы үшін жауапкершілік – оның өмірлік ұстанымына айналған.

Еңбек адамының қадірі де осында. Өйткені қоғамның қалыпты тіршілігі көп жағдайда күн сайын өз жұмысын үнсіз әрі жауапкершілікпен атқарып жүрген осындай қарапайым жандардың еңбегіне сүйенеді. Ал олардың маңдай термен тапқан наны – шын мәнінде, ең тәтті нан.

ШҮКІРОВТІҢ ШҮКІРІ

Астана – кез келген адамның арман болған қаласы. Бұған ешкімнің дауы жоқ. Елордаға кім келсе де өз арманын арқалап келеді. Сондай жандардың бірі – қарағандылық Саят Шүкіров. Ол – бүгінгі таңда Астана қаласының тұрғыны. Жасы елуден асқан Саят жеке кәсіппен айналысады.

Асантемір ҚАРШЫҒАҰЛЫ

– Мен отбасыммен Астанада тұрып жатырмын. Қарағанды қаласының Қарқаралы деген жерінен көшіп келдім. Қазіргі таңда көпқабатты үйлердің, үлкен компаниялардың сыртқы бетін, яғни әйнек жууымен шұғылданамын. «Екі қолға бір күрек» дегендей, өз жұмысымды

жаныммен сүйіп жасаймын. Бұл кәсіпті қолға алғалы үш жылдай уақыт болды. Бір жақсысы, Астанада қандай жұмыс жасаймын деп ниеттенсең, жасауға болады. Тек ерінбей еңбек ету керек. Өз басым жұртқа алақан жаймай, қолымнан келгенін жасап жүрмін. Осы орайда айтқым келгені маңдайым терлеткен адамға ырыс-құт өзі-ақ келіп тұрақтайды, – деді

Саят Шүкіров.

Қаладағы көрнекті жерлердің әйнегін жуып, нәпақасын тауып жүрген Саяттай жігіттерді көргенде риза боласың. Себебі жұмыс жасауға құлқы жоқ жігіттерге үлгі боларлық.

– Біздің жұмыс жасағанымызды көргендер таңданыс білдіреді. Қызығушылығы оянып, бірге жұмыс жасауға ниет етеді. Алайда ұзақ тұрақтай

алмайды. Жігіттердің жалқаулығы басым болғандықтан, бір-екі аптадан аспай жатып, жұмыс істеуден бас тартады. Оларға не дейсің? Сырт көзге оңай көрінгенімен, жауапкершілігі бар жұмыс қой. Содан да қашқақтайтын шығар, – дейді Саят Рахымберліұлы.

Қалай десек те, еңбек ете білгеннің ырысы мол. Маңдайы терге малшынып, таң атқаннан кештің батқанынша қызмет істеген Саят секілді жігіттер елорданың айнадай жарқырауына өз үлесін қосып келеді. Риза боласың, шүкір етерің де осы...

ЕЛОРДАДА ЭЛЕКТРОВАЗ ҚҰРАСТЫРАДЫ

Өнеркәсіпті дамытудың негізгі бағыттарының бірі – машина жасау. Астанада жергіліктендіру деңгейі жоғары және технологиялық тұрғыдан күрделі жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін заманауи өндірістік база қалыптасып келеді. Соның жарқын мысалы – «Астана – жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының №1 Индустриялық паркі аумағында орналасқан Alstom компаниясының Электровоз құрастыру зауыты. Бұл – елорданың индустриялық аймағында жүзеге асырылған ірі өндірістік жобалардың бірі. Осы зауытқа елордалық БАҚ өкілдері үшін пресстур ұйымдастырылды.

Райхан
РАХМЕТОВА

Зауыт Астанада 2012 жылдан бері жұмыс істейді. Өндірістік алаңының аумағы – 35 мың шаршы метр. Кәсіпорынның өндірістік қуаты жылына 100 электровоз секциясына дейін жетеді. Мұнда КЗ8А жүк электровоздары мен КЗ4АТ жолаушылар электровоздары, сондай-ақ борттық трансформаторлар мен тартқыш конвертерлер шығарылады. Бүгінге дейін зауыт Қазақстан мен өңірлік нарықтар үшін 450-ден астам электровоз өндірді. Биыл зауытта ішкі сұраныс үшін, яғни ҚТЖ тапсырысына сай 33 жүк және 13 жолаушылар электровоз локомотивін шығару жоспарланған. Журналистерге зауыттың 6 өндірістік цехы бірінен соң бірі көрсетіліп, әрқайсысының міндеттері мен қызметі таныстырылды.

– Қазіргі таңда біз ҚТЖ-ға жүк және жолаушылар тасымалдайтын электровоздарды шығарамыз. Alstom компаниясының 100 пайыз еншісіндеміз. Соның арқасында экспорттық әлеуетімізді көтеріп, локомотивтің кузовы, трансформаторлар, басқа да бөлшектерді шетелге шығаруға жұмыс істеліп жатыр. Зауытта 750-ден астам, сервистік бөлімшеде 600-ден көп адам жұмыс істейді. 2018-2022 жылдары Әзербайжанға 40 электровоз, биыл Францияға 10 кузовты жөнелттік. Жылдың соңына дейін трансформаторларды экспорттаймыз. Бұл зауыт технологиялық жағынан алдыңғы орында, ТМД көлеміндегі бірегей кәсіпорын, әлем бойынша ТОП-3 үздік мекеменің қатарына енеді. Мұнда локомотивтердің бесінші буыны шығарылады. Отандық өнімдер бойынша 240-тан астам қазақстандық кәсіпорындармен бірге ынтымақтастықта жұмыс

істейміз, – дейді зауыттың жоба директоры Бейбіт Ибраев. Зауыттың өндіріс алаңы 4 негізгі блоктан, яғни қойма, әкімшілік үй-жай, өндіріс және айналдыратын шеңберден тұрады. Ең ауқымды аймақ индустрияландыру, болатты қайнату, бояу, кабельдерді төсеу, орау, монтаждау, сынақтар, пайдалануға беру, кепілдікті және

техникалық қызмет көрсету сияқты 10 маңызды кезеңді қамтитын өндіріс үшін бөлінген. 10 сатылы мұқият тексеруден кейін ғана зауыт өнімдері тұтынушыларға жеткізіледі.

Өнеркәсіп және құрылыс министрлігінің Электротехникалық және ауыр машина жасау басқармасының сарапшысы Арсен Базаровтың айтуынша,

қазіргі таңда Қазақстанда әртүрлі жылжымалы құрамды өндіру бойынша толыққанды теміржол кластері қалыптасқан және кең өндірістік инфрақұрылым қалыптасқан деп айтуға болады.

– Елде теміржол бойынша ауыр өнеркәсіп саласында 8,5 мыңға жуық адам жұмыс істейтін 60-тан астам кәсіпорын бар. Олар Wabtec, Alstom және Stadler сияқты әлемдік көшбасшылармен серіктестікте заманауи локомотивтер, вагондар мен компоненттер шығарады. Бұл өнім жоғары халықаралық стандарттарға толық сәйкес келеді. Бүгінгі таңда біздің отандық өнімдеріміз жақын және алыс шет елдерге сәтті экспортталуда. Биыл қаңтар-мамыр айларында ішкі нарық көлемі теңгелік мәнде 52,3% ұлғайды, бұл қолданыстағы теміржол паркі тозуының жоғары деңгейіне және оны ауқымды жаңартудың объективті қажеттілігіне байланысты. Альстом – теміржол машиналарын жасаудағы әлемдегі ең ірі ойыншылардың бірі. Қазақстан үшін инвестор ретінде халықаралық компанияның болуы ғана емес, сонымен қатар ел аумағында өндірістік құзыреттерді құру да маңызды. ӘҚЗ сияқты кәсіпорындарды дамыту Қазақстанда локомотивтер мен вагондар өндіруден бастап компоненттер шығаруға, сервистік қызмет көрсетуге және жөндеуге дейінгі теміржол саласы машинасын жасаудың толыққанды тізбегін қалыптастыру міндетіне сәйкес келеді. ӘҚЗ экспорттық тәжіри-

бесі Қазақстанның теміржол техникасын тұтынушы ғана емес, сонымен қатар оны шетелдік нарықтар үшін өндіру алаңы ретінде де әрекет ете алатынын көрсетеді. Министрлік тарапынан біздің міндетіміз – халықаралық қатысудың өз айналасында отандық өнеркәсіптің экожүйені біртіндеп құруға ықпал ету, өнеркәсіптік өндірісті дамыту үшін жағдай жасау және өз құзыреті шеңберінде тиісті мемлекеттік және инвестициялық міндеттердің орындалуын бақылау, – дейді ол.

2025 жылы Астанада Alstom компаниясының өңірлік хабы ашылды. Оның қызметі теміржол қозғалысын басқа-

және өндірістік кооперацияның кеңеюіне де ықпал етеді.

Елордада өндірістік сектор жүйелі түрде дамып келеді, яғни жаңа кәсіпорындар іске қосылып, жұмыс істеп тұрған өндіріс орындары кеңейтілуде, заманауи технологиялар енгізіліп, жаңа жұмыс орындары ашылуда. Сонымен қатар қаланың экспорттық әлеуеті артып, өнеркәсіп саласына инвестиция тартуға қолайлы жағдай жасалуда. 2026 жылдың жеті айының қорытындысы бойынша Астанада өнеркәсіп өндірісінің көлемі 2,57 трлн теңгені құрап, өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 11,3%-ға өсті. Негізгі үлес өңдеу

рудың заманауи цифрлық жүйелерін жергіліктендіруге, теміржол желісінің қауіпсіздігі мен тиімділігін арттыруға бағытталған. Компанияның елордадағы тағы бір ірі жобасы – Техникалық қызмет көрсету және күрделі жөндеу орталығы. Оның құрылысы 2025 жылдың мамырында басталды. 2027 жылы құрылыс аяқталғаннан кейін орталық жүк және жолаушылар локомотивтеріне жоспарлы техникалық қызмет көрсетуді қамтамасыз етіп, озық сервистік технологияларды дамыту алаңына айналады. Мұндай кәсіпорындардың өсуіне ғана емес, елордада жоғары технологиялық құзыреттердің қалыптасуына, кадрлық әлеуеттің артуына

өнеркәсібіне тиесілі. Бұл сала елордадағы жалпы өнеркәсіп өндірісінің 95%-дан астамын қамтамасыз етеді. Өңдеу өнеркәсібіндегі өндіріс көлемі 2,42 трлн теңгеге жетті.

Өнеркәсіптің дамуы елорданың экспорттық әлеуетінің артуына да серпін беруде. 2026 жылдың бірінші жартыжылдығының қорытындысы бойынша өңдеу өнеркәсібі өнімдерінің көлемі 2,05 млрд АҚШ долларын құрап, шамамен 28%-ға өсті. Елорда кәсіпорындарының өнімдері Қытайға, Иранға, Түркияға және ТМД елдеріне экспортталады. Экспортталатын тауарлар қатарында локомотивтер мен электровоздар, жабдықтар, азық-түлік өнімдері, құрылыс материалдары және отандық өндірістің басқа да өнімдері бар.

Қазір жасанды интеллект біздің өміріміздің барлық салаларына дендеп енді. Соның бірі – әдебиет. Осы қарқынмен кете берсе, 2036 жылы жасанды интеллект романдарды өзі жазып, баспаға ұсына беретін шығар. Ал 2040 жылы ЖИ әдеби туындыны адамнан да жақсырақ жазатын деңгейге жетуі мүмкін. ЖИ технологиясын жасайтын мамандар қазір ол әлі алғашқы фазада екенін айтады. ЖИ біздің айтқан нәрсемізді істейді. Өйткені оны ЖИ-дің жадына өзіміз жүктейміз. Ақылды технологияны өзіміз оқытамыз, бейімдейміз. Ал одан кейінгі кезеңде ол біз үшін ойлап, іс-әрекет жасайды. Мысалы, біраз уақыттан кейін ол жай хаттарға жауап беру, салық декларациясын толтыру, ұшаққа билет алу сияқты адамның істейтін жұмысын өзі атқара беруі мүмкін.

Төлен
ТІЛЕУБАЙ

КІМНІҢ КІТАБЫН ҚАЛАЙСЫЗ?

Шындығына келсек, біз кәдімгі жазушы жазған кітапты оқығанды қалаймыз. Ал осы әлемімізді цифрлық толқынның ағыны басып, ЖИ жазған кітаптар көбейсе не істейміз? Қазір YandexGPT-де жазушылар ЖИ-ді қосалқы автор етіп алып, кітап жазуда. 2024 жылы жапон жазушысы Риз Кудан «Токиодағы есіркейтін мұнара» («Токийская башня сочувствия») атты футурологиялық романы үшін Акутагава атындағы беделді сыйлықты иеленді. Автор сыйлықты тапсыру салтанатында романның 5 пайызын ChatGPT чат-ботының көмегімен жазғанын мойындады. Бұл аз десеңіз, Google Play-де ЖИ-ді қолданатын жазушыларға арналған Sudowrite деген қосымша бар. Ол ағылшын тілінде прозалық шығарма жазамын десеңіз көмекке келеді: қарапайым оқиғаны жазып береді, идеяларды генерациялап, шығармашылық дағдарыстан алып шығады. Оған Э.Хемингуэйдің стиліндегі бір шығарма жазып берші деп команда берсең, көп қиналмайды. Шағын оқиға, түсінікті мәтін жазу да оған ешбір қиындық туғызбайды. Бір ескеретін нәрсе, жазушы өз шығармасының белгілі бір бөлігі ЖИ-дің көмегімен жазылғанын оқырманға хабарлап отыруға міндетті, осындай этикалық норма бар.

ЖИ ЖАЗҒАН КІТАПТЫ САТПАЙМЫЗ

АҚШ-тағы Hachette Book Group атты ірі баспа «Ұялшақ қыз» атты қорқынышты оқиғалар туралы романды басып шығарудан бас тартты. Оған интернеттегі кітап авторы Миа Баллардты шығарманы ЖИ-ге жаздырды деп айыптаған оқырмандардың наразылығы себеп болған. The New York Times басылымы жазғандай, жазушылардың шығармашылық құқығын және әдебиеттегі шынайылықты қорғау үшін баспа аталған кітаптың Amazon-дағы сатылымын тоқтатып, Hachette сайтынан өшіріп тастаған. Кәсіпорын кітапты Ұлыбританиядағы баспадан шығару жөніндегі келісімін (өткен жылы 1800 дана таралыммен шыққан) де күшін жойды. Ал туындының авторы өзінің ЖИ-ді қолданғаны туралы ақпаратты теріске шығарды. Миа Баллард: «Менің жалдап алған танысым романның кейбір баспадан шыққан бөлімдерін редакциялау барысында ЖИ-дің көмегіне жүгінген. Бұл оқиға өмірімді өзгертіп жіберді. Өзім жасамаған нәрседен ар-намысыма нұқсан келді» деп жазды жазушы.

Баспаның романды басып шығарудан бас тартуы кітап баспа саласындағы жаңа проблеманы туғызды. Дәстүрлі

“

Шығарманы жазатын адам мен ЖИ құралының арасындағы шекараны анықтау күн сайын қиындап барады. Егер бір мәтін бірнеше секундта дайын болса, ал алгоритм жазушының стилін айнытпай шығарса, расында да қайсысы авторы екенін табу қиын.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ

баспалар хитке айналған (танымал болған) автор өз еркімен жазған шығармаларды көбейтіп таратуды құп көреді. Әсіресе, жанрлық әдебиетте ЖИ-дің көмегімен әзірленген мәтіндер мен суреттерге қатысты қатаң ұстанымды қалайды, олар баспалық келісімшартта автордан өз туындысының түпнұсқалығын растауды талап етеді. Өйткені себебі, оқырмандар мен көптеген жазушылар цифрлық технологияны мәтін жазуға қолдануға ерекше қарсылық танытып жүр, олар бұл әрекетті оқырманды алдау және ұрлықтың бір формасы деп қарастырады. Оқырмандардың дені ЖИ жазған кітаптарда шаблондық және сөздің мағынасын мүлдем өзгертіп жіберетін метафоралар, сондай-ақ қайталана беретін сөз тіркестері көптеп кездесетінін бақылап, көріп отыр.

НАРАЗЫЛЫҚ НЕДЕН ШЫҚТЫ?

Биыл наурызда бірнеше мыңдаған жазушылар ЖИ-дің өз шығармаларын пайдалануына қарсылық білдіріп, іші бос кітапты басып шығарды. Ол кітапта ешқандай мәтін жоқ, бірақ авторлары бар. The Guardian басылымы жазғандай, «Бұл кітапты ұрламаңдар» («Don't Steal This Book») деп аталатын туындының жалғыз ғана мазмұны – оның авторлары, олардың қатарында Нобель сыйлығының лауреаты Кадзуо Исигуро және Филипп Грегори, Ричард Осман, Мик Херрон, Марлан Кейс, Дэвид Олусога, Мэлори Блэкман және т.б. жазушылар бар. Наурыз айында Лондонда өткен халықаралық кітап жәрмеңкесінде осы шығарманы қолына алған оқырмандар

таң-тамаша болғаны рас. Олар кітаптың артқы мұқабасында үлкен қара әріптермен жазылған: «Ұлыбритания Үкіметі жасанды интеллектпен айналысатын компаниялардың мүддесіне сай кітап ұрлығын заңдастырмауы керек» деген жазуды оқыды.

Айтпақшы, «Бұл кітапты ұрламаңдар» («Don't Steal This Book») деп аталатын туынды Ұлыбритания Үкіметінің авторлық құқық туралы заңға ұсынылған өзгерістерге қатысты экономикалық байыптамасы жарияланған күннен бір апта бұрын жарыққа шықты. Бұл жобаның авторы – суретшілердің авторлық құқықтарын қорғаумен есімі мәлім болған Эд Ньютон-Рекс болатын. Ол The Guardian-ға берген сұхбатында жасанды интеллект индустриясы рұқсатсыз және ақысыз қолданылатын шығармаларды ұрлау негізінде құрылғанын қадап айтты. «Бұл – құрбаны жоқ қылмыс іспетті. Өйткені ЖИ адамдардың көмегімен жазуды үйреніп, кейін сол адамдарға қиянат жасап, әділетсіз бәсекеге түседі. Үкімет шығармашылықпен айналысатын мамандық иелерін қорғауға және ЖИ-ді қолданатын компаниялардың ұрлығын заңдастырудан бас тартуы тиіс» деді ол.

ТОЙЫМСЫЗДЫҚТЫҢ ШЕГІ БАР МА?

Жуырда Германиядағы ЖИ-мен жұмыс істейтін компаниялар көне кітаптарды бумабумасымен сатып алып жатқаны мәлім болды. Сөйтсе, олар кітаптарды тілдік модельдер мен чат-боттарын үйретуге пайдаланады екен. Мұндай жағдайдан кейін сирек антикварлық кітаптарды сататын дүкендердегі сұраныс күрт

артқан. Бұл құбылысқа бейжай қарамаған неміс антикварлары мәселені тақырыптық форумдарда ашық талқылап жатыр. Себебі кейбір тапсырыстардың көлемі кітап дүкенінің жылдық табысымен пара-пар болып шыққан. Тағы бір таңқаларлығы, көп жағдайларда сұраныс ұзақ жылдар бойы ешкім қызықпаған кітаптарға түсіпті. Оларды Zoom Books канада-америкалық компаниясы сатып алған.

Саудада ең көп өтіп жатқаны – романдар емес, ғылыми-танымдық және академиялық кітаптар. Бұл үрдісті SRF швейцарлық медиакомпаниясының мамандары былай түсіндірді: «Жасанды интеллект технологиясын дайындайтындар аймақ тарихы, лингвистика, құқықтану, экономика және басқа салалар бойынша интернетте жоқ ақпараттарды мақсатты түрде іздеп отыр». Неміс антикварларының айтуынша, көбінесе 1970 жылдары және одан ертеректе шыққан кітаптарға сұраныс жоғары. Олардың бәрі авторлық құқықпен қорғалған. Сондай-ақ ерте кезеңдегі неміс тіліндегі әдебиеттер цифрлық форматта кез келген адамға қолжетімді, ол кітаптарды Германиядағы және өзге Еуропа елдеріндегі кітапханалардан тауып алуға болады.

Қаңтар айында Washington Post газеті ЖИ-дің интернетте қолжетімділікте тұрған мәтіндік материалдардың барлығын өңдеп алғаны жөнінде мақала жариялады. Сол мақалада айтылғандай, түпнұсқаға ұқсамаймын дүниелер ғана өңделмей қалды. Сол себептен Anthropic америкалық технологиялық компаниясы «Панама» атты құпия жобаның аясында өзінің ЖИ-модельдерін оқыту үшін

миллиондаған баспа кітаптарды сатып алып, сканерледі. Көшіру процесін жеделдету үшін кітаптардың түптемесін кескен, ал бұл құнды шығарманың толық жойылуына әкеледі. Азулы басылымдағы осы мақаладан кейін қоғам америкалық компанияны авторлық құқықты өрескел бұзды деп айыптады. Алайда Anthropic қоғамның шағымын бейбіт жолмен реттеу мақсатында 1,5 млрд АҚШ долларын төлеуге келісім берді.

Берлиндегі кітап дүкенінің жөңішесін Урбан Церфас көне кітаптарға деген сұраныстың күрт өсуін жақсылыққа баламайды. «Тойымсыздықтың шегі бар ма? ЖИ-мен табыс табуға жәнталасып жатқан компаниялар интернеттегі деректердің бәрін өңдеп тауысып, баспа өнімдерге ауыз сала бастады. Олар дүкеннен сатып алған кітаптарды цифрлап көшіріп алып, жойып жібереді. Қаншама құнды экзemplарлар осылай жоғалады. Бұған көз жұмып қарасақ, қыруар мәдени мұрадан айрыламыз. Үкіметті және Неміс кітап саудасы және саясаткерлерінің биржалық одағын осы мәселеге назар аударуға, әділ шешім қабылдауға шақырамыз. Себебі бұл жерде авторлық құқық та бұзылып отыр» дейді ол.

АҚШ сияқты алпауыт елдің авторлық құқық туралы заңнамасында ЖИ-ді әдебиетке қолдануға қатысты бір амал бар екен. Цифрлық мәтіндерді көшіріп, интернетке шығарғандар түпнұсқа кітаптың авторына келтірген зияны үшін төлемәкі төлейді. Алайда ЖИ технологиясын әзірлейтін компаниялар кітаптардың түпнұсқасын сатып алып, кейін оны интернетте жарияласа олардың қызметі «адал пайдалану» қағидаты бойынша қорғалады. Тіпті, кітаптарды

цифрландыру процесінде баспа өнімдер жойылса да осы қағидат сақталады. Бір өкініштісі, осы ұстаным авторлық құқықпен қорғалған материалдарды құқық иеленушінің рұқсатынсыз пайдалануға мүмкіндік береді. Тек оған мынадай талап қойылды; шығарма қоғамдық білім беру және интеллектуалдық шығармашылықты ынталандыру мақсатында қолданылуы тиіс. Көне кітаптарды жоюға қатысты мәселе бір күні бізге де келері анық. Бірақ соған дайынбыз ба?

ШЕКАРАНЫ ҚАЙ ЖЕРДЕН БӨЛЕМІЗ?

Шығарманы жазатын адам мен ЖИ құралының арасындағы шекараны анықтау күн сайын қиындап барады. Егер бір мәтін бірнеше секундта дайын болса, ал алгоритм жазушының стилін айнытпай шығарса, расында да қайсысы авторы екенін табу қиын. Мұндай дилеммалар ғылыми жаңалық ашу мен патент қорғау саласында да бар. Әзірше ешкім жауабын таппаған сауал: ЖИ-дің жұмысын адамның шығармашылық еңбегімен бірдей қарастыруға бола ма? Өйткені жасанды интеллекттің қарқынды дамуы бұл шекараның ауқымын өзгертіп, жаңа тәуекел аймақтарын құрды. Адамның қолымен жазылған романды генерациялық жүйелер де дәлме-дәл өңдеп, бір-біріне ұқсас дүние шығаруы мүмкін. Алайда бұл жерде авторлық құқықтың бұзылуы бірінші орында тұр.

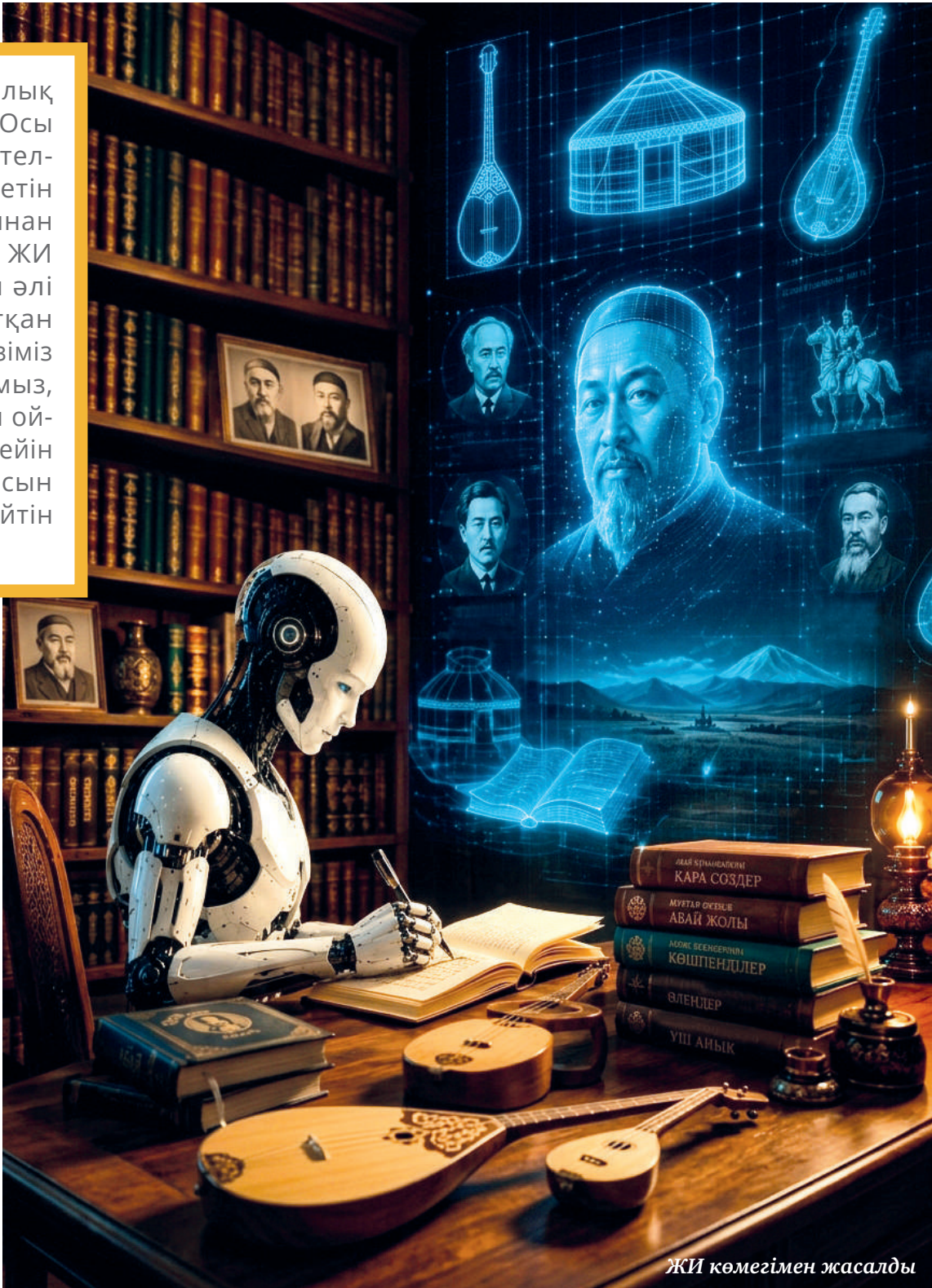
Бұрын-соңды әдебиетке мұндай соққы жасалған жоқ. ЖИ бұрын бар контентті өзгертіп, өте ауқымды ақпараттар тасқынына қосып жатыр. Ал жазушының шығармашылық еркіндігі мен авторлық құқығы деген мәселелер технологиялық төңкерістің ағынына төтеп бере алар емес. Соның нәтижесінде контентті жасау әдеби мен қағидаты тұтастай өзгерді.

Қазір автоматты түрде генерацияланатын контенттің көптігі соншалық, баспа кітап өндірісіне қауіп төндіре бастады. Биыл 23 сәуірде әлем елдері атап өткен Дүниежүзілік кітап күні мен Дүниежүзілік авторлық құқықты қорғау күні мамандар осы мәселеге бас қатырды. Әлбетте, адам баласының ой-пайымы, сезім-түйсігімен жазылған шығармалар әдеби-көркем дүние деп танылады. Ал жасанды интеллект дайындап берген мәтіннің авторы жоқ, яғни, ол ЖИ өнімі. Ендеше, ЖИ жасаған өнімдерді бір санатқа бөліп, бөлек қарастыруымыз қажет.

Менің ойымша, жасанды интеллект шынайы әдебиетті жасай алмайды. Ол өзіне дейін жазылған, басылып шыққан, оқырманға таныс оқиғаларды сәл басқаша етіп жазып беруі мүмкін. Өзіне керекті мәтінге ең қажетті нұсқасын шатаспай таңдай алады. Өйткені ол өте ауқымды деректерді жинап, сүзіп, салыстыруға келгенде алдына жан салмайды. Алайда сол мәтін әдемі, әсерлі болып көрінсе де, адамның шығармашылық қабілетімен жазғанынан артық болып шықпайды.

Жазушылар қауымы шынайы әдебиеттің қалай жазылатынын жақсы біледі. Кез келген шығарма жазу техникасы мен жазу тілінің деңгейінде терендікпен, азаппен дүниеге келеді. Демек ол жаңылатын жерінде оңбай жаңылады. Оқырманның көңілін қалдыруы да мүмкін. Ал ЖИ ешқашан жаңылмайды, себебі ол машина. Ол мәтіннің бірде-бір жерін артық не кем қылмайды. Бірақ әр оқырман сол шығарманы оқып отырып, қай жерінде жасандылық бар, қай жерінде шынайылық бар екенін жазбай таниды.

Қайткен күнде де, ЖИ шығармашылық адамның орнын басады деп айту әбестік болар.

ЖИ көмегімен жасалды

ТАНЫТА АЛМАЙ ІРІЛІК...

Асантемір ҚАРШЫҒАҒҰЛЫ

Қазақ тарихына қарасақ, әр дәуірдің өз алыптары болған. Бірі елдің бірлігін ойлады, бірі жердің тұтастығын қорғады, енді бірі білім мен ғылымның жолын ашты. Абай халықтың рухани кемелденуін ойлады. Әлихан, Ахмет, Міржақып елдің ертеңі үшін басын бәйгеге тікті. Шоқан ғылымға ұмтылып, Ыбырай білімнің шамын жақты. Олардың барлығын біріктіретін «өз басынан бұрын елін ойлау» қасиеті бар еді.

Олар тұлға болу үшін тұлға болған жоқ. Оларды тұлға еткен – қоғам алдындағы жауапкершілігі, ұлтқа деген адалдығы, айтқан сөзі мен істеген ісінің салмағы. Сондықтан халық олардан үлгі алды. Жастар «осындай болсам екен» деп ұмтылды. Өйткені алдында жол көрсететін адам бар еді.

Ал бүгін біз кімге қарап бой түзейміз? Кімнің сөзін өмірлік ұстаным етеміз? Кімді «осы адамнан үйренуім керек» деп айта аламыз? Сауал көп, тұшымды жауабы жоқ. Жақында Бәйтеректің маңына шоғырланған жастарды көріп, «Кімді тұлға санауға болады?» деп сауал жолдағанмын, иығын қиқаң еткізгендерді кезіктірдім. Ұлынан да, қызынан да сұрасаң күмілжиді. Ешкімнің атын атап бере алмады. Мен жолдаған сұрақ ауада қалқып қалды. Бұған кімді кінәлайсың? Тағы да сұрақ туады...

– Мен үшін үлкен тұлға ол жетістікке жеткен, қоғамға әсер ете алатын аты белгілі адам болуы керек. Алайда уақыт келіп адамның жасы ұлғайған сайын көзқарасы да өзгереді. Сондықтан алдымен бүгінгі тұлға – тек лауазымы мен атағы ғана емес, өзінің ұстанымымен, жасаған ісімен және жауапкершілігімен ерекшеленетін адам. Өзіне ғана емес, айналасындағыларға әсер ете алатын адам болуы керек. Өз құндылықтарына адал болып қалатын адам деп есептеймін. Қиындықтан қашпайтын адам өзі үшін емес, қоғамға да оң әсер ете алатындай қызмет атқарады. Бастысы, өз ұстанымы бар, артына із қалдыра алатын адам деп ойлаймын, – дейді Астана қаласы, «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының директоры, саясаттанушы Найла Мұхтарова.

– Қазір танымал болу мен тұлға болудың арасы тым жақындап кеткендей.

Әлеуметтік желідегі көп қаралым, қымбат дүние, жұрт назарындағы жылтыраған өмір

ЖИ көмегімен жасалды

Біз жылқы мінезді жұрт едік... Мінезден ажырап қалғандаймыз. Бүгінгі буынның момындығын көріп отырып, санаң санға, ойың онға бөлінеді. Неге? Бұл ұлттың бүгінгі болмысына қойылған ауыр сұрақ секілді. Сауалдан өзің шошисың... Біз кезінде елдің сөзін сөйлеген, халықтың мұңын мұңдаған, өзінен кейінгі ұрпаққа бағыт көрсеткен ірі тұлғаларды қадір тұттық. Ал бүгін ше? Тұлға санайтын кім қалды?

кейде адамды «үлгі» ретінде қабылдауға жеткілікті болып қалды. Бірақ танымалдық – тұлғалықтың өлшемі емес. Көпке көріну мен көпке жол көрсету – екі бөлек нәрсе. Тұлға халықтың көңілін аулау үшін емес, халықтың санасын оату үшін керек, – деді бір жолыққанымда көрші қарт Игілік Елемесов.

Ең қорқыныштысы, біз тұлға іздеуді де қойып бара жатқан жоқпыз ба? Жастарға бағыт беретін, қоғамға сын айтатын, қажет жерде көпшілікке қарсы тұрып, шындықты айта алатын азаматтар қанша? Өз пайдасын емес, елдің мәселесін бірінші орынға қоятын адамдар ше? Біз осындай адамдарды көргенде қадірлейміз бе, әлде олардың сөзін қабылдау үшін алдымен атақ пен мәртебесіне қараймыз ба? Бұл да – ең үлкен сауалдардың бірі.

Мүмкін, біз ұлт ретінде ірі тұлғаларымыздың деңгейіне жете алмай тұрып-ақ, өзімізді жеттік деп қабылдап қойған шығармыз. Әлде биікке ұмтылудың орнына барға қанағат етуді үйреніп кеттік пе? Тұлға болу үшін алдымен өзіңе емес, қоғамға жауапты болу керегін ұмыта бастадық па, кім білсін?!

Дегенмен «тұлға қалмады» деп түңілу де дұрыс емес. Тұлға дайын күйінде пайда болмайды. Оны заман қалыптастырады, ал

халық мойындайды. Бәлкім, бүгінгі біздің міндетіміз – біреуді дайын тұлға ретінде іздеу емес, өз ортамыздан сондай азаматтардың қалыптасуына жағдай жасалу керек шығар.

Өз ісіне адал мұғалім, ғылымға берілген ғалым, ел үшін еңбек еткен дәрігер, шындықты айтатын журналист, әділеттен айнымайтын заңгер – бұлардың әрқайсысы өз орнында тұлға бола алады.

– Қазақ ежелден «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» деп сенген. Адамды тікелей тәрбиелейтін ұстаз болады. Ал кейде белгілі бір тұлғаны өзіңе ұстаз көріп, оның ісі мен сөзіне сүйініп, Абайша айтқанда, «Болмаса да ұқсап» баққысы келетін пенде көп. Соның бірі – мына менмін. Ақын атанып, қолға қалам ұстағанда, көзбен көрмеген, жүзбе-жүз танымаған Абай, Шөкәрім, Мағжанның жырларын жаттап, олардың тұлғасын ойымызда елестетіп өстік. Кейін көз көріп, сөзін естіген Ақселеу Сейдімбек, Фариза Оңғарсынова, Несіпбек Айтұлы сияқты қазықты қарағайдай тұлғаларын үлгі еттік.

Адамның жасы ұлғайған сайын өзіне кімнің ұстаз, кімнің үлгі екенін қайта таразылайтын сияқты. Мен үшін бүгінгі таңда мемлекетшілдік, сабырлылық, білім мен парасатты қатар ұстау – үйренер үлкен мектеп деп

есептеймін, – дейді Жазушылар одағының мүшесі, ақын Қабиден Қуанышбай.

– Жасыратыны жоқ, қоғамда тұлға жоқ деген сезімнің бары рас. Алайда біз осы күнге дейін әл-Фараби, Абай сияқты тұлғаларды тұлға санап келдік. Және сол өткен замандағы кейіпкерлерге соларға қарап соларды үлгі тұттық. Себебі біз олардың кемшіліктерін білгеніміз жоқ. Олар жайлы кітапта не жазылды, сол бойынша тұлға тұтып келдік. Ал қазіргі біздің қоғамда өзімізбен қатар өмір сүріп жатқан адамдарды пенде екенін біліп, олардың қателік-кемшілігін көріп жүрген соң тұлға ретінде қабылдай алмай қалып жатырмыз. Оған біз себеп, әлеуметтік желінің өмірімізге қатты араласып кетуі деп ойлаймын. Өйткені қазақтың бір сөзі бар «Ұлының үйіне барма, үнін есті» деген. Біз ешкімнің үйіне бармасақ та барлығының жағдайын біліп отырмыз. Кіммен қарым-қатынас жасайтынын, қай жақтан келіп-кетіп жатқандығын. Міне, бұл әлеуметтік желінің жақсы мен жаман тұсы да – осы. Сондықтан біз өкісізін тұлға ретінде сыйлай алмай жатқан шығармыз, – дейді журналист Элеонора Жаңабергенқызы. Алдағы уақытта заманның қалай боларын уақыттың өзі көрсетер.

СУРЕТСӨЗ

Сафуан ағаның өзінің болмыс-бітімі туралы жазбаларының бірінде мынадай жолдар кездеседі: «Несін жасырайын, мен, тегі, қапияда тауып сөйлейтіндердің қатарына жатпайтын болсам керек. Менің қайтарар жауабым көбінесе келесі күні барып ойыма оралады. Содан ба, бір кезде «Берілмей қалған жауаптар» атты кітап жазуды да жоспарлағаным бар».

СЕМСЕР СӨЗДІ САФУАН

(Ақырып теңдік сұраған)

Әрине, адамның табиғатын сол пенденің өзінен артық ешкім біле қоймас. Бірақ біздіңше, суреткер Сафуанның ойына оралған семсер сөзді дер кезінде қолдана білген кездері жеткілікті. Мәселен, ол – әйгілі Желтоқсан оқиғасынан кейін Жазушылар одағына келген Колбинге қаймықпай қарсы тұрып, сескенбей сөйлеп, жастарға араша түскен санаулы қаламгердің бірі. Өзі айтқандай, нағыз көзсіз ерліктің – «алды-артына қарамайтын ерен батырлықтың» үлгісін көрсеткен айбарлы азамат.

Сафуан Шаймерденов – қазақ топырағында өгей шешеге көркем шығарма арнаған жазушының бірі. Бәлкім, жалғыз қаламгер болар. Сол Бейіс атты өгей шеше мұның туған анасын жоқтатпаған. Ересек балалардан таяқ жесе, арнайы барып ара түскен. Өзіне тиесілі тағамды үнемі бала Сафуанның аузына тосқан. Адалдықтан аттамаған, ұят деген ұғымды ұлы қасиет ретінде қастерлеген.

Бірде ол Бейісті төлқұжат алу үшін суретке түсуге ертіп барады. Талап бойынша, жалаңбас отыруы керек. Бірақ Бейіс бұған өлсе көне ме?! Жазушы осы күрделі сәтті былайша бейнелейді: «Ательдеде фотограф үшеуіміз болсақта, шешем жаулығын алғысы келмеді. Үгіттеуге тура келді. Ұялатындай қайын ата, қайын аға дегендердің жоқтығы айтылды. Шешем жаулығын шешті. Дайын тұрған аппарат сырт етті. Осы бір қабақ қағыста шешемнің қара терге

шомылып жүре бергенін байқадым». Міне, осындай арынан ұяла білетін асыл адам қалам ұстаған баланың өмірлік көзқарасын қалыптастырды. Өгей шешенің өнегесі ұят пен ұлағат ұғымдарын ертерек санасына сіңірді.

Ол – мейлінше ұзақтау ғұмыр кешсе де, аз жазған, бірақ саз жазған жазушы. Бірінен соң бірін топырлатып, бірнеше роман туғызуды әдетке айналдырмады. Дилогия, трилогия деп айдар тағып, прозалық жинақтарын егіздетіп, үшем-детіп ұсынатын үрдістерге де онша қызықпады. Роман түгілі әңгімелері мен повестері де, пьесалары да салыстырмалы түрде шешеге көркем шығарма арнаған жазушының бірі. Бәлкім, жалғыз қаламгер болар. Сол Бейіс атты өгей шеше мұның туған анасын жоқтатпаған. Ересек балалардан таяқ жесе, арнайы барып ара түскен. Өзіне тиесілі тағамды үнемі бала Сафуанның аузына тосқан. Адалдықтан аттамаған, ұят деген ұғымды ұлы қасиет ретінде қастерлеген.

Бауыржан ОМАРҰЛЫ

Суретті түсірген Шүкір ШАХАЙ

АИТВ ИНФЕКЦИЯСЫ БАР АНАЛАРДАН ТУҒАН БАЛАЛАРДЫ ЗЕРТХАНАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАЛАУ

АИТВ-оң әйелдерден туған балаларда АИТВ инфекциясын ерте зертханалық диагностикалау мәселесін ерекшеліктерін иммундық жүйесінің ерекшеліктеріне байланысты. Зерттеп-тексеру тактикасын айқындайтын негізгі фактор анаға тиесілі IgG класты антиденелердің плацентар арқылы балаға берілуі болып табылады. Бұл антиденелер нәресте жұқтырғанына немесе жұқтырмағанына қарамастан, өмірінің алғашқы айларында оның қанында айналымда болады. Осыған байланысты стандартты серологиялық тесттер (ИФТ/ИХЛТ) ерте диагностика үшін ақпараттылығы төмен болып табылады.

Зертханалық диагностиканың негізгі әдістері: молекулалық-биологиялық және серологиялық. Молекулалық-биологиялық әдістер - баланың қанынан АИТВ нуклеин қышқылдарын (АИТВ провирустық ДНҚ-сын немесе вирустық РНҚ-сын) анықтау. Бұл 18 айға дейінгі балаларда АИТВ инфекциясын диагностикалаудың негізгі әдісі болып табылады. Вирустың генетикалық материалын анықтау баланың өз антиденелері пайда болғанға дейін ин-

фекцияны диагностикалауға мүмкіндік береді.

АИТВ провирустық ДНҚ-сын сапалық анықтауға басымдық беріледі, өйткені ана мен жаңа туған нәресте алатын профилактикалық антиретровирустық терапия (АРВТ) вирустың репликациясын басып, РНҚ деңгейін төмендетуі мүмкін, бұл жалған теріс нәтижелердің пайда болу қаупін арттырады. Зерттеу үшін баланың веналық қаны пайдаланылады. Зерттеу үшін кіндік қаны қолданылмайды, себебі оның ана қаны арқылы контаминациялану қаупі бар. Серологиялық әдістер (ИФТ, ИХЛТ, иммундық блоттинг) АИТВ-ға қарсы антиденелерді анықтауға негізделеді. Бұл әдістер анадан берілген антиденелер жойылғаннан кейін үлкен жастағы балаларда АИТВ инфекциясының бар-жоғын түпкілікті растау немесе жоққа шығару үшін қолданылады.

АИТВ инфекциясының анадан балаға берілуінің алдын алу бойынша барлық профилактикалық шаралар сақталған жағдайда, балалардың басым көпшілігінде АИТВ инфекциясының алдын алуға болады. Баланың АИТВ инфекциясы бойынша түпкілікті

мәртебесі белгіленген диагностикалық алгоритмге сәйкес расталады.

Диагностикалық кезеңдердің мерзімдері. Бірінші зерттеу – бала туғаннан кейінгі алғашқы 48 сағат ішінде АИТВ провирустық ДНҚ-сын анықтау үшін ПТР әдісімен жүргізіледі. Екінші зерттеу – бірінші зерттеу нәтижесі теріс болған жағдайда, бала 6 апталық жасқа толғанда ПТР әдісімен жүргізіледі. Үшінші зерттеу – балада АИТВ инфекциясының клиникалық белгілері болмаған жағдайда, 9 айлық жасында АИТВ провирустық ДНҚ-сын анықтау үшін ПТР әдісімен жүргізіледі. Клиникалық белгілер болған жағдайда қосымша ПТР зерттеуі жүргізіледі.

Қорытынды серологиялық зерттеу – 9 айлық жастағы ПТР нәтижесі теріс болған жағдайда, 18 айлық жасында ИФТ, ИХЛТ немесе ЭХЛТ әдістерімен жүргізіледі.

ПТР зерттеуінің кез келген кезеңінде оң нәтиже алынған жағдайда, белгіленген тәртіппен биоматериал қайта алынып, АИТВ РНҚ-сының вирустық жүктемесін анықтау жүргізіледі.

АИТВ инфекциясының болмау және динамикалық бақылаудан шығару

критерийлері. АИТВ-оң анадан туған бала АИТВ инфекциясы бойынша диагнозы түпкілікті анықталғанға дейін медициналық ұйымдарда динамикалық бақылауда болады. АИТВ инфекциясының болмауын бағалау зертханалық зерттеулердің нәтижелері мен баланың клиникалық жағдайын ескере отырып жүргізіледі. АИТВ инфекциясы анықталмаған жағдайда, белгіленген диагностикалық алгоритмге сәйкес баланың АИТВ инфекциясы жоқ екендігі түпкілікті расталады және динамикалық бақылау тоқтатылады.

АИТВ инфекциясының анадан балаға берілуінің алдын алу бойынша барлық шаралар толық сақталған жағдайда, қазіргі заманғы медицина балалардың басым көпшілігінің АИТВ инфекциясын жұқтырмай дүниеге келуіне мүмкіндік береді.

Д.ДЮСЕМБАЕВА, Астана қаласы әкімдігінің «АИТВ инфекциясының алдын алу орталығы» МКҚК диагностикалық зертханасының зертханашы дәрігері

«KazTenCompany» ЖШС, БИН 180140026715, өзінің таратылғандығы туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күнен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қ., Сарқан 17 к-сі, тел.: 8 7011264902

Қалалық Ардагерлер кеңесі, қоғамдық Ардагерлер кеңесінің жауапты хатшысы Ескендірова Майдагұль Қайсарбекқызына сіңісі
Рахимжанова Назым Қайсарбекқызының мезгілсіз қайтыс болуына байланысты жанұясымен мен балаларына, туған-туыстары мен жақындарының қайғысына ортақтасып, көңіл айтады.

ҰЛЫ АҚЫНДЫ ЕСКЕ АЛДЫ

Астана қаласы әкімдігі Тілдерді дамыту және архив ісі басқармасына қарасты «Руханият» мемлекеттік мекемесінде ақиық ақын Мұқағали Мақатаевтың 95 жылдығына орай «Ғаламат» жобасының аясында «Хан тәңірінің мұзбалағы» атты мәдени-танымдық іс-шара өтті.

Іс-шараның мақсаты – қазақтың классик ақыны, Мұқағали Мақатаевтың шығармашылығын насихаттау, ақын жырларын мәнерлеп оқытып, ақынның жырларына жазылған әуезді әндер арқылы тіл үйренуші тыңдаушылардың қазақ тіліне деген сүйіспеншілігін, құрметін одан әрі арттыру. Іс-шараны ұйымдастырған, «Ғаламат» жобасының авторла-

ры – ҚР «Мәдениет саласының үздігі, ақын Серік Рысбекұлы мен ҚР «Ақпарат саласының үздігі», ҚР Журналистер одағының мүшесі Айжан Серікқызы осы жоба аясында екі жылдан бері елорда тұрғындарымен, тыңдаушылармен, мекеме қызметкерлері, студенттер мен мектеп оқушыларымен үздіксіз жұмыс жасап келеді. Іс-шараға «ҚазТрансОйл»

АҚ қызметкерлері, өз ісінің білікті мамандары, «Руханият» мекемесінің қазақ тілін оқу курсының тіл үйренуші тыңдаушылары қатысып, ақын әндері мен поэзиясының асыл қазыналарымен танысты. «Қазақтың қара өлеңі – құдіретім, Онда бір сұмдық сыр бар естілмеген» деп Мұқағали ақын жырлағанындай, ана тілінің құдіретін жан жүрегімен сезініп кеткен ақынның өлеңдерінен «Үш бақытым», «Ғашықпын», «Туған жер» өлеңдері оқылып, ақынның сөздеріне жазылған әндерден «Есіңе мені алғайсың», «Мен деп ойла», «Бақыт», «Сәби болғым келеді» әндері шырқалып, көпшілік көңілінен орын алды. Тыңдаушыларға ақын өмірі мен шығармашылығы туралы баяндалып, Мұқағали поэзиясының тұнып тұрған қазақ тілінің шұрайлы үлгілерімен, соның ішінде фразеологиялық тіркестермен өте бай екендігі, ақынның тұрақты тіркестерді жай ғана қолданып қоймай, оларды өлең ырғағы мен мазмұнына сай құбытып, кейіпкердің ішкі сезімін, ашу-ызасын, қуанышы мен мұңын жеткізуде асқан шеберлікпен пайдаланғандығы тілге тиек етілді.

ТАЛҒАМЫ БИІК РЕСТАВРАТОР

Ұлттық музейде белгілі суретші-реставратор, қолөнер шебері, Қазақстан Суретшілер одағының мүшесі Тұрсынқұл Жайлаубаеваның кәсіби әрі шығармашылық жолына арналған «Талғамы биік реставратор» атты дөңгелек үстел өтті.

Шебердің 85 жылдық мерейтойына орай ұйымдастырылған шарада реставратордың ұлттық мұраны сақтау мен тарихи жәдігерлерді қалпына келтіру саласына сіңірген еңбегі атап өтіліп, мерейтой ісіне ізгі тілектер білдірілді. Тұрсынқұл Жайлаубаева 1980 жылдардан бері ұмытыла бастаған тоқыма бұйымдарын, дәстүрлі киім үлгілерін, кілем, киіз және былғарыдан жасалған тарихи жәдігерлерді қалпына келтірумен айналысып келеді. Ол көне бұйымдардың жасалу технологиясын зерттеп, олардың бастапқы қалпын мүмкіндігінше дәл сақтауға ерекше мән береді. Шебердің кәсіби жолындағы маңызды жұмыстардың бірі – Есік қорғанынан табылған әйгілі «Алтын адамның» екінші реконструкциясын жасауға қатысуы. Сонымен қатар ол

Абылай ханның қамқа шапанын, Қаз дауысты Қазыбек бидің зерлі шапанын, XVIII ғасырдағы әйелдер киімдерін, скиф дәуіріне жататын мата және былғары бұйымдарды қайта жаңғыртуға атсалысқан. Ұлттық музей директорының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары Ақмарал Ибраева шебердің еңбегіне тоқталып, оның тарихи жәдігерлерді қайта жаңғыртудағы кәсіби шеберлігін атап өтті. Реставрация кезінде Тұрсынқұл Жайлаубаева бұйымның сыртқы көрінісін ғана қалпына келтірумен шектелмейді. Ол матаның ерекшелігіне, жіптің түріне, киімнің пішіміне, өрнегі мен әшекейіне, сондай-ақ оны дайындау тәсілдеріне дейін назар аударады. Осы арқылы тарихи бұйымның өзіндік сипатын сақтап қалуға тырысады. Шебердің қолынан қайта

жаңғырған жәдігерлер бүгінде Қазақстандағы және шетелдегі бірқатар музейдің қорларында сақтаулы. Ал Абылай ханның қамқа шапаны, Қаз дауысты Қазыбек бидің зерлі шапаны секілді тарихи жәдігерлер Ұлттық музейден орын алған. Дөңгелек үстелге мәдениет және өнер саласының қайраткерлері, ғалымдар, археологтар, этнографтар, реставраторлар мен қолданбалы өнер шеберлері қатысты. Қатысушылар реставрация саласын дамыту, дәстүрлі қолөнер технологияларын сақтау және кәсіби тәжірибені жас мамандарға үйрету мәселелерін талқылады. Кездесу барысында Тұрсынқұл Жайлаубаева да өз тәжірибесімен бөлісіп, тарихи жәдігерлерді қалпына келтірудің қыр-сыры туралы айтып, жас мамандарға құнды кеңестерін жеткізді.

«СӘЙГҮЛІК» ӘУЕНІМЕН АШЫЛДЫ

Астанада Әзірбайжан Мәмбетов атындағы Мемлекеттік драма және комедия театры IX маусымының шымылдығын «Сәйгүлік» музыкалық драмасымен ашты. Осылайша ЕХРО аумағында орналасқан театр сахнасындағы жаңа маусымның алғашқы қойылымы көрерменге қазақтың тұңғыш бард-ақыны Табылды Досымовтың шығармашылық әлемін таныстырды.

«Сәйгүлік» музыкалық драмасы ақынның жастық шағындағы естеліктері мен өнер жолына негізделген. Қойылымда Табылды Досымовтың музыка мен поэзияны қатар алып, өзіндік орындаушылық мәнері арқылы қазақ бард өнерінде қалдырған ізі суреттеледі. Шығарма деректі өмірбаянға құрылмаған. Мұнда шынайы оқиғалар көркем қиялмен астасып, ақынның ішкі әлемін сахналық тіл арқылы жеткізуге мүмкіндік берген. Табылды Досымов өлеңдерін өзі жазып, әндерін өзі шығарып, гитараның сүйемелдеуімен орындаған. Ақын, композитор әрі орындаушы қасиеттерінің бір бойынан тоғысуы оның шығармашылығына ерекше сипат берді. Осы қыры арқылы оның өнері қазақтың дәстүрлі сал-серілер мектебімен де үндеседі.

Қойылымның авторы – Қазыбек Аманжол, режиссері – Әли Бидахмет. Музыкалық драма алғаш рет 2025 жылғы 12 және 13 шілдеде театр сахнасында көрермен назарына ұсынылған болатын. Кейін қойылым Алматыда өткен «Steppe Awards 2025» премиясына қатысып, «Үздік спектакль» номина-

циясында жеңімпаз атанды. Маусымның ашылу кеші тек спектакль көрсетілімімен шектелген жоқ. Театр ұжымы көрермендер үшін арнайы сұрақ-жауап ойындарын ұйымдастырып, театр тарихы мен шығармашылығына қатысты түрлі сұрақтар қойды. Белсен-

ділік танытқан көрермендер алдағы қойылымдарға билет ұтып алу мүмкіндігіне ие болды. Бұл өз кезегінде көрермен мен театр арасындағы байланысты нығайтып, жаңа маусымның ашылуын әсерлі форматта өткізуге мүмкіндік берді.

КІТАП ОҚУ ДА – ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚ

Астана қаласындағы №32 мектеп-гимназиясында «Кітап оқитын ұлт» республикалық кітап оқу марафоны аясында «Ұстаз. Кітап. Шабыт» атты кездесу де ұйымдастырылды.

Бұл кездесу-сұхбаты педагогтардың оқырмандық мәдениетін арттырып қана қоймай, мектеп ортасында кітапқа деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға, ұлттық әдебиетті насихаттауға және ұстаздың кітап арқылы шәкіртке үлгі болу идеясын нығайтуға бағытталған маңызды алаңға айналды. Кездесу барысында марафонның негізгі мақсаты – қоғамда кітап оқу мәдени-

етін қалыптастыру, балалар мен жастардың әдебиетке қызығушылығын арттыру, тұрақты оқырман ортасын қалыптастыру және өскелең ұрпақтың зияткерлік әлеуетін дамыту екені сөз болды. Кездесу барысында «Кітап оқитын ұлт» жобасының Астана қаласы бойынша жобалық офисінің басшысы Жақсыбай Боранбаев марафонның маңызына тоқталды. «Кітап оқитын ұлт» мара-

фоны – кітап оқуды кеңінен насихаттап, жас ұрпақтың әдебиетке қызығушылығын арттыруға және оқу мәдениетін қалыптастыруға бағытталған республикалық бастама. Мақсатымыз – зиялы ұлт қалыптастырып, жарқын болашаққа жол ашу. Бүгінгі оқушылар сапалы білім алып, ертең өз ісінің білікті маманы болса, бұл еліміздің дамуы мен қуатына үлкен үлес қосады» деді Жақсыбай Боранбаев.

Бетті дайындаған **Шапағат ӘБДІР**

Редакция қолжазба иелерінің пікірлері мен көзқарасын бөлісуі шарт емес.

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 23.05.2018 ж. тіркеліп, №17120-Г куәлігі берілген. Меншік иесі: «Elorda Aqparat» ЖШС
Директор – Олжас СЫДЫҚБЕК

Бас редактор – Еркін ҚЫДЫР

Бас редактордың орынбасары – Ғалым ҚОЖАБЕКОВ

Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Газет сейсенбі, бейсенбі және сенбі күндері шығады.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді.

Газет «ASTANA AQSHAMY» газеті редакциясының компьютерлік орталығында теріліп, қатталды. Тираж – 5 100. Апталық таралымы – 15 300
Тапсырыс № 111
Баспахана: Астана қаласы, Сілеті көшесі, 30-үй
«Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС

Редакция мекенжайы:
010000, Астана қаласы, Достық көшесі, 13, «Нурсая-2» ТК

Va-reklama@mail.ru
aqsham1990@mail.ru

Кезекші редактор – Олжас ЖОЛДЫБАЙ